

PROPOSTES DIDÀCTIQUES

Elogi de la meua
terra i altres
poemes

Elaborades per:
Gonçal López-Pampló

ELS NOSTRES AUTORS

bromera

El primer bloc d'aquestes propostes té com a objectiu reforçar els coneixements de l'estudiant sobre l'època en què va viure Carles Salvador. Es tracta d'un període convuls, marcat per les guerres mundials, les dictadures de Primo de Rivera i Francisco Franco o el parèntesi republicà. La trajectòria literària i cívica de Carles Salvador no s'entén plenament sense relacionar-la amb aquests fets històrics. Com que es tracta d'episodis de molta transcendència, el professor té al seu abast bona cosa de recursos audiovisuals i digitals per a presentar-los als alumnes. En canvi, no existeixen tants materials referits, en concret, a la història valenciana. En aquest cas, recomanem al professor que extraga les informacions clau de la bibliografia específica sobre el tema i les presente de manera sintètica als estudiants.

El segon bloc de les propostes es dedica al context literari en què va viure Carles Salvador, no només pel que fa al circuit cultural valencià i català, sinó també amb relació al conjunt d'Europa. Caldrà treballar, per tant, l'evolució de les generacions de 1909 i 1930, les revistes i les editorials en què es van donar a conèixer i com els va afectar la solcida cultural posterior a la Guerra Civil. Alhora, convé que els alumnes coneguen quins són els referents de la poesia de Carles Salvador i els situen en el context que els correspon. Finalment, cal recordar-los que, si bé la poesia és la part més reeixida de la seua producció i la que ací treballem, Salvador va practicar tots els altres gèneres literaris, en alguns casos amb una gran qualitat.

En el tercer bloc proposem una sèrie d'activitats destinades a analitzar amb detall els poemes inclosos en l'antologia. En aquesta lectura, l'alumne haurà de posar en pràctica els con-

tinguts generals apresos en els dos apartats anteriors; alhora, caldrà motivar-los perquè apliquen els coneixements i les eines d'anàlisi literària que han adquirit al llarg de la seua formació. No es tracta de fer-los reconèixer mecànicament estructures mètriques i recursos estilístics, sinó d'animar-los a comprendre quina funció tenen en la construcció del poema i en els efectes que desperten en el lector.

Al remat, l'objectiu de totes activitats és contribuir a contextualitzar, conèixer i analitzar la poesia de Carles Salvador a partir de la mostra recollida en l'antologia. És important que els alumnes interpreten els textos a partir de dades objectives i amb una metodologia sòlida, però alhora convé que s'hi acosten d'una manera lliure i creativa, amb una actitud oberta que els permeta connectar amb la força expressiva i sentimental dels versos que lligen. Que s'ho passen bé, que s'emocionen, que troben maneres de créixer com a persones. Sens dubte, aquest serà el millor aprenentatge que els proporcionarà la poesia de Carles Salvador.

A. LA VIDA I L'ÈPOCA DE CARLES SALVADOR

1. A partir d'un llibre de text d'història i d'una enciclopèdia en línia (com ara www.enciclopedia.cat) elaboreu un eix cronològic que arreplegue els fets més importants per a la història dels valencians que van tindre lloc entre 1893 i 1955, és a dir, durant la vida de Carles Salvador.
2. A continuació, completeu l'eix cronològic anterior amb una selecció dels fets biogràfics i literaris més importants en la vida del poeta.
3. Porteu a classe el llibre *Carles Salvador. Una vida en imatges*, de Pere-Enric Barreda. Per grups, analitzeu les fotografies de cada capítol. Tingueu en compte la manera de vestir, l'aspecte dels entorns urbans, el paisatge de Benassal, l'interior de les cases i dels centres culturals, etc. Després, compareu aquests elements amb l'actualitat i digueu en què us pareix que han canviat.
4. Llegiu el poema «Oda als meus 60 anys» i relacioneu-lo amb el que sabeu de la vida de Carles Salvador.
5. Situeu en un mapa del País Valencià les poblacions de València i Benassal. Quina distància hi havia entre les dues?
6. Durant els anys que va viure a Benassal, Carles Salvador es va relacionar estretament amb els nuclis culturals de Castelló de la Plana. Tenint en compte que no tenia cotxe propi, com hi devia anar des de Benassal? Si consulteu la pàgina web següent, tindreu una pista: <http://www.hife.es/ca>.

7. Consulteu Google Maps i situeu el carrer que van dedicar al «poeta Carles Salvador» al barri de Benimaclet, a València. Després, situeu el carrer de Dalt i mireu de trobar l'edifici actual que ocupa el solar de la casa on va nàixer. Recordeu que podeu utilitzar el sistema Street View per a fer una visita virtual a aquests carrers.
8. Durant les primeres dècades del segle xx es van desenvolupar diferents sistemes totalitaris, a partir d'ideologies diferents. Digueu quines són aquestes ideologies i quins sistemes van inspirar.
9. L'ascens al poder d'aquests règims és conseqüència d'una guerra i causa d'una altra. A quins conflictes internacionals ens referim?
10. Quines característiques va tindre la dictadura del general Miguel Primo de Rivera? Busqueu informació en alguna enciclopèdia i expliqueu quina va ser la seua actitud cap a la llengua i la cultura dels valencians.
11. Com es va produir el pas de la monarquia a la República en 1931? Digueu quines són les característiques principals de la Segona República Espanyola i expliqueu com va afectar al desenvolupament del moviment valencianista.
12. Com va esclatar la Guerra Civil? Elaboreu una línia del temps sobre aquest conflicte.
13. L'any 1937 el govern espanyol es va traslladar a València i la va convertir en capital de la República. Busqueu el llibre *València 1931-1939. Guia urbana. La ciutat en la*

2a República (Universitat de València, 2007) i expliqueu com va afectar a la ciutat aquesta decisió política.

14. A partir de la informació que trobareu en el llibre anterior, dissenyeu una visita als espais de la memòria històrica en la ciutat de València. Podeu tindre en compte els edificis emblemàtics del govern de la República, els refugis anti-aeris existents i les restes de bombardejos.
15. A banda de les rutes que dissenyeu vosaltres, podeu recórrer alguna de les que proposa el llibre.
16. La dictadura del general Francisco Franco va durar vora quatre dècades, de 1939 a 1975. Expliqueu com va evolucionar el règim i digueu per què va ser especialment dur durant la postguerra.
17. Carles Salvador va viure seixanta-dos anys, dels quals només en va viure uns pocs en democràcia. Raoneu aquesta afirmació.
18. Carles Salvador va ser un mestre estimat pels alumnes i va esforçar-se per a promoure millores en l'escola. En l'antologia *Papers de premsa* (Institució Alfons el Magnànim, 2000) hi ha una selecció dels seus textos sobre pedagogia. Llegiu-los i comenteu-los.
19. Amb el suport del centre, prepareu una visita a Benassal. Poseu-vos en contacte amb la Fundació Carles Salvador (www.carlessalvador.net) i concerteu una cita per a fer la ruta guiada pel poble. Demaneu que, prèviament, us envien exemplars de l'itinerari formatiu *Carles Salvador*

a *Benassal*, de Pere-Enric Barreda, on es comenten amb detall els poemes que l'escriptor dedicà al poble de la seua dona i els seus fills.

20. Vicent Andrés Estellés, un dels grans poetes valencians de tots els temps, dedica un llarg poema a Carles Salvador dins de l'obra *Mural del País Valencià*. Llegiu-lo i digueu que us suggereixen els fragments següents:

Dic el teu nom de flames i de síl·labes,
dic el teu nom de poble sofert,
de poble digne, resurrecta rosa,
Carles Salvador.

[...]

Poble de pans i de relles, de balmes i danses de seda!
Poble coneixedor del que d'ell esperaven els segles!
Poble! Jo t'invite a venerar les cendres de Carles
Salvador.

Jo t'invite a ballar i cantar i prendre amb els punys la senyera.
Hem de retre el degut homenatge a Carles Salvador.

B. EL CONTEXT LITERARI

1. Un dels autors que més va influir en tota l'obra de Carles Salvador va ser Teodor Llorente. Consulteu el llibre *Teodor Llorente, el darrer patriarca*, de Rafael Roca (Bromera, 2005) i digueu quines són les característiques principals de la seua poesia.
2. Visiteu la pàgina web de la Xarxa de Lectura Pública Valenciana (<http://xlpv.cult.gva.es/absysnetopac/vindex.htm>) i busqueu alguna antologia poètica de Teodor Llorente en una biblioteca pròxima a vosaltres.
3. En la introducció es diu que Carles Salvador va ser un *grafoman*. Què vol dir aquesta paraula? Digueu què significa i quina és l'etimologia. Podríem dir que Salvador era un 4x4 de la literatura? Per què?
4. Feu una graella amb els títols més importants de l'obra de Carles Salvador en poesia i narrativa. Ordeneu-los d'acord amb les dues etapes explicades en la introducció: esclat creatiu i maduresa.
5. Consulteu el llibre *Narrativa* (Denes, 2008) i llegiu *L'auca de les oques*. Després, analitzeu la figura del narrador, el paper dels protagonistes i l'estructura de l'obra. Finalment, resumeu els elements temàtics principals que presenta.
6. Una vegada hàgeu analitzat *L'auca de les oques*, justifiqueu per quina raó es considera una de les obres més modernes, valentes i aconseguides de Carles Salvador.

7. En la introducció es destaca la influència que va tindre el simbolisme en la poesia de Carles Salvador. Busqueu la definició d'aquest moviment literari i digueu quines són les seues característiques principals i els seus autors més representatius.
8. El poeta que més va marcar l'escriptura de Carles Salvador durant l'etapa d'esclat creatiu va ser Joan Salvat-Papasseit. Busqueu informació sobre aquest escriptor i prepareu una exposició oral al voltant de la seua vida i la seua obra. Molts cantants (Joan Manuel Serrat, Ovidi Montllor, Toti Soler, Loquillo, etc.) han posat música als seus poemes. Podeu posar aquestes cançons en classe o atrevir-vos a cantar-les vosaltres mateixos.
9. Al costat de Papasseit, els escriptors noucentistes també van influir molt en Carles Salvador. Feu una fitxa bibliogràfica de Josep Carner i d'Eugeni d'Ors per a conèixer millor qui eren aquests autors, clau en la formació literària de Carles Salvador.
10. Diferents cantants han posat música als poemes de Carner. Feu una cerca en Internet, per exemple a través de www.musicadepoetes.cat i porteu algunes d'aquestes cançons a classe.
11. Quins escriptors integren la Generació de 1909? Quins trets caracteritzen la seua poesia?
12. Miquel Duran de València va ser un dels poetes més destacats de la Generació de 1909. Podeu traure una antologia

poètica de la biblioteca i analitzar una selecció dels seus textos. Us recomanem, sobretot, els que formen part de *Guerra, Victòria, Demà*.

13. Carles Salvador pertany a l'anomenada Generació de 1930. En la introducció s'esmenta el nom d'algun dels seus integrants. Investigueu quines persones en formen part i quines característiques té la seua obra.

14. La poesia de Carles Salvador presenta alguns elements avantguardistes. Per a conèixer millor què és l'avantguarda, completeu la graella següent:

MOVIMENT	CARACTERÍSTIQUES PRINCIPALS EN LITERATURA	PERÍODE	MANIFESTOS	AUTORS I OBRES
Cubisme	1906-1916
Futurisme	Jocs tipogràfics
Dadaisme	Tristan Tzara
Surrealisme	<i>Manifest del surrealisme</i> (1924)

15. Busqueu informació sobre *Taula de Lletres Valencianes* i *La República de les Lletres*, les dues publicacions clau en la cultura valenciana dels anys vint i trenta.
16. Què són les Normes del 32 o de Castelló? Exposeu els arguments de la seua importància històrica, literària i cultural.
17. L'estiu de 1937 es va celebrar a València el II Congrés d'Intel·lectuals Antifeixistes. Busqueu informació sobre aquests esdeveniments i digueu el nom d'alguns dels escriptors i artistes que hi va participar.
18. Al llibre *Papers de premsa* (pàg. 75) hi ha el discurs que va llegir Carles Salvador en aquest congrés. Prepareu una lectura dramatitzada a classe, com si estiguéreu en la situació original.
19. Com heu vist en l'antologia, Carles Salvador va publicar un conjunt de poemes de temàtica bèl·lica. Podríeu esmentar un altre escriptor que escrigué un poemari en valencià sobre la Guerra Civil? Quin és el títol d'aquesta obra?
20. A banda d'aquests autors, el poeta d'Oriola Miguel Hernández és un dels màxims representants de poesia bèl·lica, però en castellà. Podríeu dir el nom de les obres que va escriure durant la guerra?
21. Relacioneu el nom d'aquests autors amb les obres que van escriure sobre la Guerra Civil:

Miguel Hernández

Homage to Catalonia

Miquel Duran de
València

*5 poemes de la
Guerra*

Carles Salvador

*Guerra, Victòria,
Demà*

Pablo Neruda

Viento del pueblo

George Orwell

España en el corazón

22. En la introducció s'esmenta el filòleg i historiador Manuel Sanchis Guarner. Consulteu la pàgina web <http://www.uv.es/cultura/v/docs/expsanchisguarner.htm> i elaboreu una presentació digital sobre la seua vida i la seua obra.
23. Durant l'etapa de maduresa, l'obra de Carles Salvador mostra la influència d'Ausiàs March. Feu una presentació de diapositives sobre aquest poeta, el més important de la nostra literatura. Hi podeu inserir alguna versió musicada dels seus poemes.

C. LA POESIA DE CARLES SALVADOR

1. La Biblioteca Valenciana conserva exemplars de les primeres edicions de quasi tots els llibres de Carles Salvador. Planifiqueu una visita a aquest gran centre cultural (<http://bv.gva.es>).
2. A partir de la vostra lectura de l'antologia, quines diríeu que són les característiques principals de la poesia de Carles Salvador?
3. Expliqueu com funcionen les figures literàries següents: metàfora, prosopopeia, sinestèsia. En acabant, poseu dos exemples de cadascuna extrets de l'antologia.
4. *Vermell en to major* és una sinestèsia. Raoneu aquesta afirmació.
5. Quina diferència hi ha entre el vers regular i el vers lliure? Aporteu un exemple de cadascun a partir dels textos antologats.
6. Una de les línies principals de la poesia de Carles Salvador és la recreació de poemes i motius populars. En quins poemes de l'antologia trobeu exemples d'aquesta classe?
7. Quina és la mesura del vers en la poesia clàssica, sobretot a partir d'Ausiàs March? I quina és la mesura habitual dels versos en la poesia popular?
8. Reviseu l'antologia i ompliu la graella següent amb el títol de cinc poemes en cada casella:

<i>Poemes amb vers lliure i elements avantguardistes</i>	<i>Poemes amb vers regular de caràcter popular i elements avantguardistes</i>	<i>Poemes amb vers regular de caràcter clàssic amb elements avantguardistes</i>
.....

<i>Poemes d'inspiració popular</i>	<i>Poemes d'inspiració clàssica</i>
.....

9. Compareu els poemes de Teodor Llorente i Carles Salvador sobre el tema de la barraca.
10. Llegiu «Migdia» i «Hora tardana» i subratlleu-hi les paraules que fan referència a la relació amorosa entre els personatges del poema. Quins elements eròtics hi apareixen?
11. Busqueu una imatge de l'església de Benassal i compareu-la amb la descripció del poema «Díptic vilatà».

12. Després, feu una descripció poètica d'un edifici emblemàtic del lloc on viviu.
13. Llegiu «Nocturn» en veu alta. Com podeu reproduir oralment els trencaments dels versos que hi ha al text?
14. Compareu el poema «Pluja d'estrelles» amb la «Divisa» de Joan Salvat-Papasseit que comença amb les paraules «Viatjar terres...», i que trobareu en *La gesta dels estels*.
15. A partir dels haikus que hi ha antologats, escriviu-ne vosaltres uns quants sobre els mateixos temes. Després reuniu-los en un mural amb imatges que hi facen referència.
16. Identifiqueu en «Tronada» les metàfores i les prosopopeies referides a la pluja, la tempesta i la calma.
17. A partir del model anterior, escriviu vosaltres un poema en què descriu amb metàfores un altre fenomen atmosfèric.
18. Què volen dir els versos de la darrera estrofa de «Sentimental»?
19. Compareu «Mitja nit» amb «Sota el meu llavi el seu», un dels textos d'*El poema de la rosa als llavis* de Joan Salvat-Papasseit. Fixeu-vos en la disposició dels versos.
20. Expliqueu la relació que s'estableix entre el títol del poema «Constel·lació» i els versos que el tanquen.
21. El «Nou poema de València» està dividit en tres parts. Expliqueu el títol de cadascuna.

22. Quina de les tres parts del poema us agrada més? Raoneu la resposta.
23. En les dues primeres parts del poema apareixen diferents metàfores en què els dos termes de la comparació apareixen explícits. La relació s'estableix per mitjà d'un guió. Expliqueu a quines metàfores ens referim.
24. Què signifiquen els versos següents, extrets de la tercera part del poema: «Contra carrers malaltissos / cirurgia municipal», «Neixement de gratacels. / Les estrelles són més altes». Penseu que es poden relacionar amb les ciutats actuals?
25. Llegiu «Posta de sol» i identifiqueu les al·literacions, les prosopopeies i les metàfores que hi apareixen.
26. Compareu el poema «Evasió» amb el poema «Recuerdo infantil» d'Antonio Machado, un poeta que Carles Salvador va llegir amb admiració. Quina visió donen de l'escola? Penseu que es pot relacionar amb la idea que tenia Carles Salvador de la renovació pedagògica?
27. En l'antologia *Papers de premsa*, hi ha una glossa de Carles Salvador, titulada «El decorat dolent» (pàg. 131) en què comenta el poema de Machado. Llig-la i escriu un text argumentatiu d'unes 300 paraules en què dones la teua opinió sobre com haurien de ser les aules en l'actualitat.
28. Expliqueu els versos següents, extrets del poema «Clau»: «És l'espill un ull burgés / car només té un punt de mira».

29. Compara l'«Elogi de la meua terra» amb «Si anessis lluny», un dels textos d'*El poema de la rosa als llavis* de Joan Salvat-Papasseit.
30. Relaciona el lema de Carles Salvador, «València per damunt de tot», amb el poema que acabes de llegir.
31. Llig el cal·ligrama de Carles Salvador i busca uns altres exemples, com ara els que va incloure Joan Salvat-Papasseit en *El poema de la rosa als llavis*. A partir d'aquests models, escriu tu un cal·ligrama. Ací et suggerim alguns temes: l'hivern, un gol, l'amor, la guerra, l'automobilisme, etc.
32. Llegiu en veu alta el poema «Míting». En un cas, llegiu fent les pauses en els punts; en l'altre, fent les pauses al final de cada vers. Noteu alguna diferència en l'efecte o el sentit del text?
33. Analitzeu el text «Propaganda mural» i expliqueu per què té aquest títol. Com el podeu relacionar amb la segona estrofa?
34. Torneu a llegir la poesia i subratlleu-hi les al·literacions.
35. Llegiu el poema «Ciutat oberta» i compareu-lo amb els testimonis dels bombardejos que heu trobat en el llibre *València 1931-1939. Guia urbana. La ciutat en la 2a República*.
36. A continuació, feu l'anàlisi de la mètrica i la rima del poema.

37. A partir dels exercicis anteriors, prepareu una lectura dramatitzada del poema. Pateu atenció a les onomatopeies, les exclamacions, les preguntes i les al·literacions. Podeu usar complements sonors, com ara bombes, sirenes o cançons.
38. Expliqueu els versos següents, procedents del poema «Cançó tendra d'hospital», amb relació al context històric: «Tu pots lluir la ferida / que és una rosa d'abril».
39. «La falla gran» és un poema que no fa referències explícites a la guerra, però sí que n'hi ha d'implícites. Assenyalen-les.
40. Llegiu «El Benassal antic» i expliqueu els versos següents: «Benassal dels meus amors, qui t'ha vist i qui et veu!» i «Ara estàs tota nafrada / i al cor duc l'enyorament». Quina relació tenen amb l'impacte dels bombardejos sobre el poble?
41. Analitzeu la mètrica i la rima del poema «Romancet de la Maredeueta». Penseu que té relació amb el tema del text?
42. Coneixíeu els versos inicials del poema anterior, procedents de la tradició popular? En Internet trobareu moltes versions musicades d'aquesta cançó, amb lletra i sense lletra: compareu-les amb el poema de Carles Salvador i digueu si li podríem aplicar la melodia. En cas que siga possible, qui s'atreviria a cantar-la amb un instrument d'acompanyament?
43. Analitzeu la mètrica i la rima del poema «Tramesa cordial». Quina classe de composició és?

44. El poema «Elegia tercera» és una reflexió sobre el pas del temps i la relació de l'home amb el ritme de la vida. Podríeu raonar aquesta afirmació?
45. Compareu el poema «Com pelegrí...» amb alguna composició d'Ausiàs March que comence amb un vers semblant.
46. Expliqueu com s'usen els adjectius per a caracteritzar les fruites en *Cistell de fruita*.
47. Per a què serveixen els dos punts en el poema «Cirera»?
48. Expliqueu el significat de l'última estrofa d'«Albercoc».
49. Analitzeu la mètrica del poema «Meló» tenint en compte que es correspon al vers habitual de la poesia popular.
50. Compareu la imatge de l'horta que apareix en el «Nou poema de València» amb la que transmet «Paisatge sentimental». Penseu que a partir d'aquests dos textos podem explicar algunes de les diferències entre l'etapa d'esclat creatiu i l'etapa de maduresa de Carles Salvador?
51. Compareu «Idil·li sobre l'asfalt» i «Idil·li» des del punt de vista de la mètrica, els recursos estilístics i el tractament del tema de l'amor.
52. Feu una llista amb set semblances i set diferències entre els poemes de cada etapa representada en l'antologia. Teniu en compte els temes, la mètrica, la rima, les figures retòriques, etc.

Propostes didàctiques referides al llibre
Elogi de la meua terra i altres poemes (ISBN: 978-84-9824-881-4)

© Edicions Bromera, S.L.
Polígon Industrial 1 - 46600 Alzira
www.bromera.com

© abril, 2011